

Need tehingud on loetletud perekonnaseaduse paragrahvides 187 ja 188. Tavaliselt annab kohus nõusoleku üheks konkreetseks tehinguks, hinnates, kas tehing on lapse huvides. Kohus võib vanemale anda ka üldise nõusoleku teha kõiki või teatud liiki tehinguid, milleks on vaja kohtu nõusolekut. Erandina ei ole kohtu nõusolekut vaja pärandist loobumiseks, kui lapse pärandiõigus on tekkinud vanema pärandist loobumise tagajärjel. Näiteks kui ema loobub oma mängurist isalt saadud, kuid võlgadega koormatud pärandist, siis päriks seaduse alusel nüüd lapselaps, aga ema saab tema nimel ilma kohtu nõusolekuta pärandist loobuda.

HOOLDUSÕIGUSE JAGAMINE

Last hooldades ja kasvatades peavad vanemad lähtuma eeskätt lapse huvidest. Mida vanem ja arusaamisvõimelisem on laps, seda enam peaksid vanemad lapsega tema hooldus- ja kasvatusküsimusi arutama.

Kui vanematel on ühine hooldusõigus, peavad nad lapse eest hoolitsema üksmeeles, pidades silmas lapse igakülgset heaolu. Enamasti peavad nad otsustama lapse elu puudutavaid küsimusi ühiselt, kuid see ei tähenda seda, et neil tuleb näiteks käia üheskoos last lasteaeda registreerimas või viibida korraga lapse vaktsineerimise juures. Kui vanemad ei jõua mõnes lapsele olulises asjas, näiteks lapse hariduse küsimuses kokkuleppele, võib kohus vanema taotlusel anda selle asja otsustamise õiguse vaid ühele vanemale. Vajaduse korral võib vanem volitada teist vanemat esindama mõnes küsimuses last üksi.

Ühine hooldusõigus ja sellest tulenev kohustus otsustada lapsedesse puutuvaid olulisi asju ühiselt säilib ka siis, kui vanemad kolivad lahku. Lapse igapäevaelu küsimusi – näiteks otsustada, kas laps tohib minna klassiga teatrisse – võib aga otsustada see vanem, kelle juures laps parajasti viibib. Muus osas ei mõjuta vanemate lahuselu ühisest hooldusõigusest tulenevaid õigusi ja kohustusi. Kui vanemad ei jõua lahus elades kokkuleppele, kumma juures laps elab, saab vanem nõuda, et kohus annaks talle lapse viibimiskoha määramise küsimuses ainuotsustusõiguse, säilitades muus osas ühise hooldusõiguse.

HOOLDUSÕIGUSE MUUTMINE

Kui ühist hooldusõigust omavatel vanematel on tõsiseid ja korduvaid erimeelsusi lapse kasvatamise küsimustes, siis ei pruugi ühise hooldusõiguse säilitamine olla lapse huvides. Samuti võib tekkida vajadus taastada ühine hooldusõigus või anda ainuhooldusõigus ühelt vanemalt teisele. Selleks on mõlemal vanemal õigus taotleda kohtult hagita menetluses, et lapse hooldusõigus antaks talle osaliselt või täielikult üle. Kui kohus annab ühele vanemale ainuhooldusõiguse, ei ole teisel vanemal enam lapse hooldusõigust (sealhulgas õigust määrata lapse viibimiskoht ega otsustada lapse elu puudutavaid olulisi küsimusi ega esindada last neis küsimustes), kuid tal säilib kohustus ja õigus lapsega isiklikult suhelda ning otsustada lapse igapäevaelu puudutavaid küsimusi ajal, kui laps viibib teise vanema nõusolekul või kohtulahendi alusel tema juures. Samuti säilib vanemal ülalpidamiskohustus.

HOOLDUSÕIGUSE PIIRAMINE

Hooldusõiguse teostamine peab teenima lapse heaolu. Kui vanem kuritarvitab hooldusõigust või ei suuda kohustusi täita, seades ohtu lapse kehalise, vaimse või hingelise heaolu, ja vanemad ei soovi või ei suuda ohtu ära hoida, rakendab kohus ohu ärahoidmiseks omal algatusel lapse kaitseks vajalikke abinõusid. Kohus võib vanema õigusi piirata, sealhulgas võtta isikuhooldusõiguse täielikult ära.

Sekkumise puhul peab kohus lähtuma proportsionaalsuse põhimõttest ehk valima vanemate suhtes kõige leebema võimaliku abinõu, millest piisab lapse heaolu säilitamiseks. Lapse eraldamine perekonnast on siin leebem võimalus kui vanemalt hooldusõiguse äravõtmine, mis on kõige äärmuslikum meede ja mida võib rakendada vaid siis, kui muud meetmed on jäänud tulemusteta või kui tuleb eeldada, et ohu ärahoidmiseks vähemast ei piisa.

HOOLDUSÕIGUS

HOOLDUSÕIGUS

Vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused tulenevad laste põlvnemisest. Lapse ema on lapse sünnitanud naine ja lapse isa on mees, kes on lapse sünni ajal lapse emaga abielus, on isaduse omaks võtnud või kelle isaduse on tuvastanud kohus. Üldjuhul on vanematel oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused.

Vanema ja lapse õigussuhte kõige olulisem osa on hooldusõigus. Hooldusõigus tähendab vanema kohustust ja õigust hoolitseda oma alaealise lapse eest, sealhulgas

- hoolitseda lapse isikliku heaolu eest (isikuhooldus);
- hoolitseda lapse vara eest (varahooldus);
- otsustada lapsega seotud asju (otsustusõigus).

Tavaliselt on hooldusõiguslik vanem ka lapse seaduslik esindaja (tal on esindusõigus).

Enamasti kuulub hooldusõigus mõlemale vanemale, aga ka juhul, kui see kuulub ainult ühele vanemale, on mõlemad vanemad kohustatud last ülal pidama ning neil on õigus ja kohustus lapsega suhelda. Suhtlusõigust saab piirata vaid kohus.

KELLELE KUULUB HOOLDUSÕIGUS?

Vanema õiguste ja kohustuste maht sõltub sellest, kas vanemal on lapse hooldusõigus või mitte.

Kui laps on sündinud pärast 30. juunit 2010 (pärast uue perekonnaseaduse jõustumist).

Olgu vanemad abielus või mitte, lapse sünni järel saavad nad ühise hooldusõiguse. Ühel vanemal on ainuhooldusõigus juhul, kui

- lapsel on ainult üks kindlaks tehtud vanem;
- vanemad, kes ei ole lapse sünni ajal abielus, avaldavad soovi jätta hooldusõigus vaid ühele vanemale.

Kui laps on sündinud enne 1. juulit 2010

Hooldusõigus kuulub lapse vanematele ühiselt, välja arvatud juhul, kui kohus on enne 1. juulit 2010 määranud lapse elukohaks ühe vanema elukoha. Sel juhul kuulub ainuhooldusõigus vanemale, kelle elukoha on kohus lapse elukohaks määranud. Mõlemal juhul saavad lapse vanemad kuni 30. juunini 2013 muuta hooldusõiguse kuuluvust lihtsustatud korras. Selleks peavad mõlemad vanemad koos esitama perekonnaseisuametnikule avalduse, milles paluvad ühine hooldusõigus lõpetada ja anda ainuhooldusõigus ühele vanemale või anda hooldusõigus mõlemale. Hiljem saab hooldusõigust muuta vaid kohtu kaudu.

Hooldusõigust ei ole vanemal, kellelt vanema õigused on varem kehtinud perekonnaseaduse alusel ära võetud. Ka kõik muud varasemad otsused ja abinõud jäid uues seaduses kehtima.

ISIKUHOOLDUSÕIGUS

Isikuhooldusõigus tähendab vanema õigust ja kohustust teha kõik, et tagada lapse heaolu ning tema füüsiline ja psüühiline areng. See hõlmab muu hulgas vanema kohustust ja õigust last kasvatada, tema järele valvata, määrata tema viibimiskohta ja suhtlusringkonda ning otsustada tema hariduse ja tervisega seonduvaid küsimusi. Näiteks saab vanem otsustada, kas lapsele tehakse haiguste vastu kaitsepookimissüste või kas laps hakkab käima noorte tehnikute ringis mudellennukeid ehitamas.

VARAHOOLDUSÕIGUS

Varahooldusõigus tähendab vanema õigust ja kohustust valitseda lapse vara lapse huvides ning esindada last varalistes küsimustes (näiteks lapsele pangas konto avamine, onult lapsele kingitud auto müümine, vanaisalt päritud korteri üürile andmine jms).

Vanem peab lapse vara valitsema omakasupüüdmatult ja heaperemehelikult: tagama vara säilimise ja võimaluse korral seda suurendama. Lapse varalt saadavat kasu tuleb kasutada esmajoones selleks, et katta vara valitsemise kulusid ja varal lasuvaid koormisi. Näiteks

peab vanem hoolt kandma, et kui laps saab täiskasvanuks, siis oleks talle kuuluv vanaisalt päranduseks saadud maja hooldatud ja korras. Vara valitsemise kulu on seejuures näiteks maamaks, mille tasumise peavad vanemad korraldama, ning vanemate tellitud või endi tehtud korrastustöödega kaasnevad kulutused. Teises järjekorras tuleb lapse varalt saadavat kasu kasutada lapse ülalpidamiseks.

Varahooldusõiguse piirangud

- Lapse vara ei tohi kinkida, välja arvatud juhul, kui kink tehakse kõlbelisest kohustusest või viisakusest. Näiteks on lubatud lapse varast teha tema sõpradele tavapäraseid jõulu- või sünnipäevakinge, aga ei tohi ära kinkida hinnalist kannelt või kasvava metsa raieõigust – sest need ei ole kingid, mida tavaliselt tehakse.

- Vanem ei saa esindada last tehingutes, kus võib tekkida huvide konflikt, see tähendab, et keelatud on tehingud iseenda ja oma lähisugulastega. Näiteks ei saa vanem müüa iseendale või teisele vanemale või vanavanemale väärtuslikku kuldketi, mille on lapsele kinkinud Austraalias elav tädi.

- Majanduslikult riskantseteks tehinguteks peab vanem taotlema kohtu luba. Siia kuuluvad eeskätt:
  - tehingud lapse varaga tervikuna. Näiteks ema soovib müüa kõik lapsele kuuluvad asjad: mänguasjad, isa kingitud mopeedi, onu pärandatud põllumajandustehnika ja lotoga võidetud poni;
  - tehingud lapsele kuuluva kinnisvaraga;
  - iseseisva tulundustegevuse lubamine (näiteks osahinguga asutamine);
  - lapsele kohustuste võtmine (näiteks lapse nimel raha laenamine).